

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 15 juni 1942 kl. 4 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning
av frågan om skyldighet för icke värnpliktiga att
undergå utbildning för och deltaga i försvars-
arbete.*

Till utskottet hava — utöver de i utskottets utlåtande nr 2 behandlade motionerna — hänvisats bland andra jämväl de i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 210 angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter inom riksdagen väckta motionerna nr 246 inom första kammaren av herrar *Nordenson* och *Sandström* och nr 325 inom andra kammaren av herr *Kyling* och fröken *Andersson*. I dessa motioner, vilka äro likalydande, har yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa skyndsamt utredning av frågan, om och i vad mån åläggande för svenska medborgare bör givas att, därest skyldighet för dem att fullgöra värnplikt icke föreligger samt försvarets behov i jämförelse med andra riksintressen det påkallar, undergå utbildning för och deltaga i försvarsarbete, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

I fråga om de skäl som åberopats för nämnda yrkande får utskottet hänvisa till motionerna.

Den i motionerna väckta frågan har redan i ett tidigare sammanhang varit föremål för riksdagens prövning. I anslutning till två i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 318 till 1941 års riksdag med förslag till värnpliktslag inom riksdagen väckta likalydande motioner (I: 254 och II: 345) föreslog det sammansatta stats- och andra lagutskott, till vilket nämnda proposition jämte de i anledning av densamma väckta motionerna hänskjutits (utlåtande nr 6), riksdagen att göra den hemställan till Kungl. Maj:t, som i de nu förevarande motionerna I: 246 och II: 325 yrkats. I motiveeringen till nämnda förslag anförde det sammansatta stats- och andra lagutskottet bland annat följande:

På grund av angelägenheten av att största möjliga antal vapenföra män kall kunna tjänstgöra i de stridande förbanden, finner utskottet det vara av väsentlig betydelse att krigstjänstdugliga icke onödigtvis tagas i anspråk för uppgifter, som kunna fullgöras av andra. Redan för närvarande har,

såsom i motionerna framhålles, i viss utsträckning behovet av personal för dylika uppgifter inom försvarsorganisationen fyllts på frivillighetens väg. Möjligheterna att i denna ordning tillgodose det förefintliga behovet kunna emellertid visa sig icke vara tillfyllest. Under sådana förhållanden bör enligt utskottets mening tagas under övervägande, huruvida icke i en eller annan form icke krigstjänstskyldiga män liksom ock kvinnor böra kunna åläggas ställa sig till förfogande för tjänstgöring inom riksförsvaret. Omfattningen av ett sådant åläggande torde böra bero på försvarets behov i jämförelse med andra riksintressen och på de praktiska möjligheterna att anordna tjänstgöringen. I vissa avseenden torde frågan beröras av redan pågående utredningar.

Det sammansatta utskottet anförde tillika, att en lösning av frågan i den av utskottet angivna riktningen syntes i viss mån komma att bringa det av utskottet i annat sammanhang berörda spørsmålet om kompensation åt de värnpliktiga i ett annat läge.

Det sammansatta utskottets ifrågavarande förslag bifölls av första kammaren men avslogs av andra kammaren, i följd varav frågan förföll.

I de nu föreliggande motionerna har hänvisats till vad sålunda i ärendet tidigare förekommit, med understrykande av det sammansatta utskottets ovanberörda uttalande. Det väsentliga vore icke, framhålla motionärerna, att lagfästa något visst försvarspliktsbegrepp utan blott att på ett praktiskt sätt tillgodose ett oundgängligt försvarsbehov. Utredningen borde därför i första hand inrikta sig på att klarlägga, på vilka områden ett behov av arbetskraft förelåge både under ett krig och under försvarsförberedelserna, hur utbildningen av den erforderliga inryckande arbetskraften för dessa uppgifter ändamålsenligast i tid skulle planläggas och vilka kategorier hittills icke försvarspliktiga som i främsta rummet borde uttagas och förberedas för detta arbete.

Utskottet.

Då riksdagen helt nyligen varit i tillfälle att taga ståndpunkt till det av motionärerna framförda utredningsspörsmålet, anser utskottet det icke lämpligt att ånyo framlägga yrkandet ifråga till riksdagens avgörande, helst som enligt utskottets mening lämpligheten av att nu igångsätta en utredning av den stora räckvidd, som här avses, väl kan ifrågasättas. Emellertid pågår för närvarande inom socialdepartementet en utredning genom tillkallade sakkunniga, 1941 års hemortsförsvars-sakkunniga, vilken har till syfte att pröva vissa förslag rörande hemortsförsvarets samordnande. Enligt vad utskottet under hand inhämtat, ha dessa sakkunniga för avsikt att föreslå jämväl en utsträckning av skyldigheten för icke krigstjänstskyldig personal, såväl män som kvinnor, att deltaga i arbetet för hemortsförsvaret, i varje fall det civila. Då det i förevarande motioner framlagda utredningsspörsmålet synes stå i intimt samband med det utredningsarbete, som hemortsförsvars-sakkunniga fått sig förelagt, anser utskottet det lämpligt, att motionerna i fråga överlämnas till de sakkunniga.

I anslutning till det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att motionerna I: 246 och II: 325 må överlämnas till 1941 års hemorts-försvarssakkunniga för den prövning som de sakkunniga i samband med sitt utredningsarbete kunna finna motionerna påkalla.

Stockholm den 15 juni 1942.

På tredje särskilda utskottets vägnar:

ALGOT TÖRNKVIST.

I detta ärendes slutliga behandling hava deltagit:

från första kammaren: herrar *Andrén, Gränebo, Lindström, von Heland, Holmström, Nils Elowsson, Gustaf Ivar Anderson, Gillström, Ekströmer* och *Knut Petersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Lindberg* i Umeå, *Bergvall, Bergström, Skoglund* i Doverstorp, *Lindholm, Lundberg* i Hälsingborg och *Andersson* i Vigelsbo, fröken *Nygren*, fru *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Umeå och *Norup*.
